

نگاهی به سینمای فلسفی فانتزی «کریستوفر نولان» به بهانه اکران فیلم تازه‌اش: «دانکرک»

غوطه‌ور در یک ذهن پیچیده!

مهسا فارسی- عصر یک روز کسل کننده پاییزی، شبکه چهار سیما در حال پخش فیلمی به نام «تلقین» بود و من با بی‌میلی تماشایش می‌کردم؛ شاید فقط به خاطر بازی «لئونارد دو دیکاپریو، در نقشی جذاب. تا این که در سکانسی تکان دهنده، در حالی که لئونارد دوروی صندلی خواب بود، همکارش او را به سمت وان حمام هل داد و من جلوی تلویزیون خشکم زد! چون در آن لحظه دوربین به اصطلاح وارد خواب لشو شد و ما در سفری ذهنی، او را وسط قصری می‌دیدیم که از تمام پنجره‌هایش آب جاری است و چیزی نمانده بود غرق شود که ناگهان از خواب پرید. این بیدار شدن ناگهانی از خواب، درست زمانی که حس می‌کنی در حال مرگ هستی را شاید همه‌مان تجربه کرده باشیم. اما کسی را سراغ دارید که این قدر جذاب و ملموس، چنین واقعیتی را به تصویر کشیده باشد؟ مدت زیادی از آن روز می‌گذرد و این روزها من و خیلی‌های دیگر، علاقه‌مند و دنبال کننده آثار متفاوت و پیچیده «کریستوفر نولان»، کارگردان خلاق فیلم تلقین و تعداد زیادی فیلم متفاوت دیگر هستیم و هر بار انتظار می‌کشیم فضای تازه‌ای در فیلم هایش که به معنای واقعی کلمه «سرگرم‌کننده» است، تجربه کنیم. از آنجا که فیلم‌های نولان، حول مفاهیم و ایده‌های فلسفی و اجتماعی، واکاوی اخلاق انسانی، ساختار زمان، انتعاط‌پذیری حافظه و هویت شخصی می‌گردد و همواره جزو پرفروش‌ترین آثار سال‌های اخیر بوده، مهم است به تماشا و تحلیل آن‌ها بنشینیم. دیروز ۲۱ جولای، تازه‌ترین فیلم نولان به نام «دانکرک» اکران جهانی شد. به همین بهانه امروز تصمیم داریم از سینمای نولان که چیزی فراتر از سینماست و ترویج دهنده زاویه‌بدیعی برای نگاه به مسائل است، حرف بزنیم؛ از زندگی حرفه‌ای و شخصی‌اش و از جهان شگفت‌انگیزی که در آثارش خلق می‌کند. با ما همراه باشید.

تصویری از پشت صحنه یکی از آثار نولان

یک فیلمساز از خانواده‌ای هنرمند

«کریستوفر ادوارد نولان» در ۳۰ ژوئیه ۱۹۷۰ در لندن به دنیا آمد. بخشی از کودکی‌اش در لندن و بخشی دیگر در شیکاگوی آمریکا گذشته است. او دبیرستان را در کالجی در انگلستان گذراند و برای تحصیلات عالی به دانشگاه لندن رفت. مثل مادرش زبان و ادبیات انگلیسی خواند و در دوره لیسانس به عضویت «جامعه فیلم» آن‌جا در آمد. سپس با «اما توماس» ازدواج کرد که در بیشتر فیلم‌هایش به عنوان تهیه‌کننده حضور دارد. آن‌ها صاحب چهار فرزند هستند.

مروری بر آثار آقای نابغه

همین که کارگردانی با آفرینش تنها ۹ فیلم بلند، موفق به خلق سبک و حال و هوایی ویژه خودش شده، نشان می‌دهد بسیار خلاق و باهوش است. کسی که حتی پس از ورود به سازو کار و سبک و سیاق پول‌ساز هالیوود هم می‌تواند فیلم‌های نامتعارف و غنی بسازد. در ادامه، نگاهی به مهم‌ترین آثار این فیلم‌ساز ۴۷ ساله داریم.

کتاب‌های کمیک آمریکایی است که تا حالا در فیلم‌ها، مجموعه‌های تلویزیونی و بازی‌های ویدئویی زیادی نقش داشته. از سال ۱۹۹۷ براساس قصه‌های بتمن، فعالیت‌های سینمایی ناموفقی شکل گرفته بود اما نولان توانست با برداشتی واقع‌گرایانه، فیلمش از بتمن را بسیار جذاب و دیدنی کند.

۲۰۰۶ **حیثیت** The Prestige

«حیثیت»، داستان شعبده‌بازهایی است که به خاطر رخ دادن اتفاقی تلخ و غیرعمدی به دشمن خونی و ابدی یکدیگر تبدیل می‌شوند و برای رسیدن به جایگاه بالاتر، از هیچ کار نامعقولی دریغ نمی‌کنند. نولان در این فیلم هم قهرمان‌هایش را در برابر تصمیم‌هایی واقع‌گرایانه قرار می‌دهد که بیش از هر چیز، انسانیت آن‌ها را به چالش می‌کشد. از ویژگی های حیثیت، بهره‌برداری از عناصر علمی‌تخیلی در مسیر قصه‌گویی است.

۲۰۰۸ **شوالیه تاریکی**

دو فیلم دیگر که در ادامه «بتمن آغاز می‌کند» ساخته شده است، «شوالیه تاریکی» و «شوالیه تاریکی برمی‌خیزد» نام دارند. سه‌گانه بتمن، از بار فلسفی بالایی برخوردار است و آن‌قدر حرف برای گفتن دارد و سرشار از محتواست که سخت می‌شود آن را فقط اثری ابرقهرمانی به شمار آورد. قصه بتمن حول مبارزات بتمن برای نجات شهر گاتهام از بدی‌ها می‌چرخد.

۲۰۱۰ **تلقین** Inception

فیلم «تلقین» مفهومی انتزاعی را بسط و گسترش داده؛ این که من و شما می‌توانیم با هم و در یک لحظه، در یک خواب و رویا حضور داشته باشیم و آن را به طور هم‌زمان تجربه کنیم! به شکل کلی، داستان فیلم از این قرار است که یک دزد حرفه‌ای اطلاعات با نفوذ به ضمیر ناخودآگاه دیگران موفق می‌شود افکار را بدزدند! تلقین از پرخرج‌ترین و محبوب‌ترین فیلم‌های نولان محسوب می‌شود که واقعا دیدنی است.

۲۰۱۴ **بین ستاره‌ای** Interstellar

داستان درباره فضانوردی است که در جست وجوی سیاره ای قابل سکونت، در یک کرم‌چاله اسیر می‌شود. این شاهکار نولان، بیشتر از آن‌که با استفاده از نظریه‌های علمی کسالت بار، مخاطب را گیج و خسته کند، با جلوه‌های بصری جذاب از سیاهچاله شگرف و فضاپیماهای غول‌پیکرش برای آفرینش درامی بهره می‌برد که جنبه احساس‌اش بر دیگر ابعاد فیلم، چیره است. این فیلم برخلاف علمی-تخیلی‌های عامه‌پسند هالیوودی، یک علمی-تخیلی باورپذیر برای تشنگان این گونه است.

■ **فیلم‌ساز ۱۲ ساله!**

نولان در واقع از ۸ سالگی، زمانی که با دوربین ۸ میلی‌متری پدرش سر و کله می‌زد وارد حرفه فیلم‌سازی شد و وقتی تنها ۱۲ سال داشت، می‌دانست که می‌خواهد فیلم‌ساز شود؛ او با فیلم برداری از اسباب‌بازی‌هایش فیلم می‌ساخت! این کارگردان، فیلم‌نامه‌نویس و تهیه‌کننده بریتانیایی-آمریکایی، یکی از مهم‌ترین کارگردانان عصر حاضر دنیاست که همواره فیلم‌هایش با استقبال مثبت تماشاگران و منتقدان همراه بوده است. آثار او تا به حال بیش از ۴ میلیارد دلار فروخته و ۲۶ نامزدی اسکار به دست آورده است.

درباره فیلم «دانکرک» تازه‌ترین اثر نولان

مدتی است که اخبار تولید فیلم اخیر کریستوفر نولان را می‌شنویم و منتظریم ببینیم این‌بار قرار است با چه شگفتی‌هایی روبه‌رو شویم. اکران جهانی دانکرک، طبق وعده‌های داده شده در ۲۱ جولای ۲۰۱۷ انجام شده و صحبت از آن، داغ و تازه است.

■ **دانکرک چه می‌گوید؟**

داستان این فیلم در جنگ جهانی دوم و زمان تخلیه نیروهای انگلستان، فرانسه و بلژیک از شهر دانکرک فرانسه می‌گذرد. کوچ نولان از دنیای علمی‌فلسفی‌اش به دنیای دانکرک که رویدادی حقیقی و خالی از روایاست، حرکتی جدید محسوب می‌شود ولی او تلاش کرده، با دو سال تحقیق و بررسی، آن‌چه را در دانکرک روی داده، به شکل واقع‌بینانه ارائه دهد. مثلاً این که در فرانسه درگیر جنگ جهانی دوم چه اتفاقاتی روی داد و فرانسوی‌ها که از هسته‌های اصلی مقاومت در برابر نازی‌ها بودند، برای بیرون راندن آن‌ها از خاک کشورشان چه کردند. ندیده می‌توان گفت، همان‌طور که «بین‌ستاره‌ای» فیلمی خسته‌کننده و تکراری در گونه علمی‌تخیلی نبود، الان هم با فیلمی صرفاً جنگی طرف نیستیم!

■ **باز هم بازی با زمان**

در تریلرهای منتشر شده از فیلم «دانکرک»، بارها به زمان و بازی با آن اشاره شده، این که زمان با سرعت پیش می‌رود ولی سربازان انگلیسی همچنان در سرگردانی و ترس از مرگ احتمالی، به خود می‌لرزند. با توجه به پرونده فیلم نامه نویسی نولان، بازی با زمان امری جدی و قوی در «دانکرک» است.

■ **بازسازی واقعیت**

نولان همیشه می‌خواهد فیلم‌هایش لوکیشن‌های طبیعی داشته باشند و این بار هم با وجود پرهزینه بودن، خبر فیلم‌برداری این فیلم در انگلستان تأیید شده است. در دانکرک، جلوه‌های بصری تا حد امکان طبیعی است و انفجارها در استودیو کنترل شده و واقعی، برداشت شده است.

■ **هانس زیمر، آهنگساز فیلم‌های نولان**

شاخصه فیلم‌های نولان، موسیقی‌های متن منحصر به فردی است که توسط «هانس زیمر»، آهنگساز بی‌همنانی آلمانی نوشته و ساخته می‌شود. ساخت موسیقی متن دانکرک به دست زیمر با بیان حس رازآلودگی، بار دیگر بر فیلم‌نامه‌زمان‌محور نولان تأکید دارد و بر جذابیت‌های فیلم می‌افزاید.

■ **تیم جاناتان و کریستوفر**

خانوادهٔ نولان سه فرزند پسر دارند که هر سه در دنیای سینما فعالیت می‌کنند. «جاناتان نولان» (Jonathan Nolan)، برادر کوچک‌تر کریستوفر، متولد ۶ ژوئن ۱۹۷۶ نویسنده و تهیه‌کننده انگلیسی-آمریکایی است که کریستوفر، فیلم‌نامه‌بیشتر آثارش را به کمک او نوشته است. جالب است بدانید جاناتان نولان، در سال‌های اخیر، سریال جذابی هم به نام «دنیای غرب» (Westworld) ساخته که ماجراهایش در سرزمین روبات‌های انسان‌نمایی می‌گذرد که بدون تفاوتی آشکار با آدم‌های واقعی، در کنار هم زندگی رقت‌بار و عجیبی دارند. سریالی که مخاطب را با این سوال روبه‌رو می‌کند که: در تقابل باهوش مصنوعی، جایگاه انسانیت و جبر و اختیار کجاست؟

چرا باید آثار کریستوفر نولان را دید؟

پیوند جذابیت و محتوا؛ هم‌جواری فکر و احساس

وقتی از نولان و آثارش حرف می‌زنیم، درباره یکی از مهم‌ترین کارگردان‌های قرن ۲۱ حرف می‌زنیم و از سینمایی که با هرآن‌چه تا به حال دیده‌اید فرسنگ‌ها فاصله دارد. سینمایی که آن‌قدر در به هم ریختن مرزهای علم و تخیل پیش می‌رود که نمی‌توان تشخیص داد چیزی که می‌بینیم خیال است یا علم؟ نولان سطح مخاطبش را بالا می‌برد و از او انسانی می‌سازد که فقط دنبال قصه نیست بلکه می‌خواهد درگیر داستانی فراتر از تجربه‌های روزمره شود. نولان در فیلم‌هایش با ذهن‌ت بازی می‌کند. چنان کنجکاو نگهت می‌دارد که همچنان تشنه واقعیت بمانی. با پایان‌بندی‌هایش جوری آزادت می‌گذارد که فکر کنی وبه‌بهترین نتیجه‌برسی. فیلم‌های نولان سرشار از ایده‌های فلسفی واجتماعی، روان‌شناختی با روایتی نامتعارف است. او با نبوغ و مهارتش موفق شده آثاری برای سینمادوستان بسازد که پر از رازهای سربه‌مهر است وبرخلاف بیشتر فیلم‌های این‌روزها، می‌توان برای کشف‌شان به تماشای چندباره فیلم نشست. در ادامه نگاهی داریم به چند ویژگی مهم ساخته‌های نولان.

■ **همه‌چیز در خدمت عشق و اصالت خانواده**
از دیگر ویژگی‌های سینمای نولان؛ این است که مباحث علمی‌فلسفی را در خدمت انسانیت، عشق و عاطفه می‌گیرد و معمولاً فیلم‌هایش اگر در گونه علمی‌تخیلی یا اکشن دسته‌بندی می‌شوند اما از بی‌خیال دنیا با تمام وابستگی‌هایش شد و به جایی در آن‌سوی تاریک کیهان سفر کرد. «بین‌ستاره‌ای» در بطن داستان غلبیش از اهمیت خانه، خانواده، فرهنگ، پایداری، ایثار و میراثی که به‌جا می‌گذاریم می‌گوید.

■ **قهرمان و ضد قهرمان‌هایی از جنس خودمان**
دوره افسانه و اسطوره‌پروری سرآمده است و آدم‌ها اتفاقات واقعی را بیشتر دوست دارند و جالب است که در فیلم‌های نولان هم، قهرمان‌ها قابل‌مسئ‌اند، از جنس من و شما. یکی از ویژگی‌های مهم فیلم‌های نولان، همین نحوه به تصویر کشیدن قهرمان‌ها و ضدقهرمان‌هاست که در سه‌گانه بتمن واضح‌تر است. همان‌طور که از یک فیلم ابرقهرمانی واقع‌گرایانه انتظار داریم، بتمنی که در آن به تصویر کشیده می‌شود، انسانی پراشتیاه و ناکامل است که در مواجهه با هر موقعیتی مجبور به انتخاب می‌شود. نولان سعی کرده، تصویری انسانی و آسیب‌پذیر از بتمن را به نمایش بگذارد تا برای مخاطب باورپذیرتر باشد. در واقع نکته‌ای که فیلم‌های نولان را به اخلاقی‌ترین و آموزنده‌ترین فیلم‌ها تبدیل می‌کند، همین قهرمانان او هستند که از جنس خود ما هستند، اشتباه می‌کنند و گهگاه فاجعه می‌آفرینند اما می‌توانند در زمان درست، تصمیم درست را بگیرند.

■ **اشاره به قوانین فیزیک جدید که می‌گوید:** وقتی سرعتی نزدیک به سرعت نور داشته باشی، زمان از حرکت می‌ایستد. مثلاً دو برادر دو قورلا در نظر بگیریم که یکی روی کره زمین قرار دارد و دیگری با سفینه به فضا می‌رود. با گذشت زمان، برادری که در فضا بوده گذر زمان را بسیار کند احساس می‌کند چون ساکن نیست. اما برادری که روی زمین است، شش بالا می‌رود.

۲۰۰۵ **بتمن آغاز می‌کند** Batman Begins

حتی اگر فیلم‌بین و نولان‌بین هم نباشید، امکان ندارد بتمن را نشناسید. «بتمن» یا مرد خفاشی، شخصیت خیالی ابرقهرمانی در